

I.

A Székely N. Múzeum története.

Székely N. Múzeum magvát azon gyűjtemény képezi, melyet *Cserey János* özvegye, *Zathureczky Emilia* úrhölgy 1875. nyarán, június első felében a fiai nevelőjétől, néh. *Vasady Gyula* tanártól, megvásárolt érmekből és természetrajzi tárgyakból — kiegészítve azokat a Cserey-család régi ékszereivel, okmányaival, bécsi porcellánjaival, fa- és vastárgyaival — az *imecsfalvi* kertlakban felállított oly célból, hogy „Háromszéki Cserey-gyűjtemény“ név alatt az Erdélyi Múzeum egy külön termében Kolozsvártt helyezze el. A kis múzeumot sokan felkeresték; az érdeklődés nemcsak abban nyilvánult, hogy megnézték, hanem abban is, hogy egyes adományokkal gyarapították. Két hónap leforgása alatt 59 látogató 108 darab különféle tárgyat ajándékozott a „Háromszéki Cserey-gyűjteménynek.“ A látogatók közt voltak a magyar orvosok és természetvizsgálók is, kik ez évben Előpatakon tartották gyűlésüket s innen szeptember 3-án Imecsfalvára rándultak, hogy a gyors hirre vergődött muzeumot megtekintsék. Ekkor már a petőfalvi — szakértők szerint mintegy három vagy négy százados natronizált régi hulla is ki volt állítva, melyet még 1868-ban találtak a templom mellett kiszáradva, a nélkül, hogy elrothadt volna, ruhamaradványokkal s egy, később a Székely N. Múzeum birtokába került, ágain csillagalakban végződő vörösréz keresztrel együtt. A hullát akkor ismét eltemették, de özv. Cserey Jánosné úrhölgy megint kiásatta és lépéseket

tett, hogy gyűjteménye számára megszerezze. Nem egykönnyen sikerült. Az a félelemmel párosult babonás tisztelet, melyvel a nép a szentnek tartott hulla iránt viseltetett, már az ismételt kiásatást és közszemlére való kitételt is félig-meddig szentségtörésnek tekintette; abba pedig, hogy a „szent“ másnak a tulajdonába menjen át, csak akkor egyeztek bele a petőfalviak, midőn özv. Cserey Jánosné úrhölgy az iskolának 20 frtot adományozott, a petőfalviaknak pedig a rég elhunyt emlékére ősi szokás szerint tort rendezett. A hulla, melyet még ma is sokan a Székely N. Múzeum tulajdonának gondolnak, kevés ideig maradt az imecsfalvi Cserey-gyűjteményben. Még 1875. folyamán, október 3-án éjjel elszállította a tulajdonosnő Kolozsvárra oly szándékkal, hogy gyűjteménye többi részét is a már említett terv szerint mihamarább utána fogja küldeni az Erdélyi Múzeum számára.

De eközben megváltoztak a körülmények.

Magyarországon, főleg dr. Rómer Flóris buzgólkodása következtében ez időben kezdett a vidéki múzeumok alapításának eszméje tért foglalni s ezen eszme özv. Cserey Jánosné úrhölgy lelkében fogékony talajra talált. Felhagyott elébbi tervével s azt oda módosította, hogy folyton gyarapodó szép gyűjteményével, mely 1876. január 1-től kezdve „Cserey-Múzeum“ nevet vett föl, egy háromszéki Múzeumnak veti meg alapját. A „Cserey-Múzeum“ fáradhatlan felügyelője, Vasady Gyula, hirlapilag is terjesztette ezt az eszmét*); a közönség is melegen kezdett érdeklődni iránta úgy, hogy Kézdi-Vásárhelyt és Sepsiszentgyörgyön csaknem egyszerre mozgalom indult meg, hogy a felállítandó Múzeumot városuknak nyerjék meg. E tervek és óhajok határozottabb alakot kezdtek nyerni akkor, midőn *Szentiványi Gyula* úr, Háromszék ekkori főkirálybírája az árvizkárosultak javára Budapesten rendezett régiség- és műpar-kiállítás alkalmából felhíván özv. Cserey Jánosné úrhölgyet, hogy vegyen részt a kiállításban, a *tárgyak elküldetésekor a következő levéllel kereste fel őt:*

*) *Alapítsunk egy Múzeumot Háromszéken.* (Nemere 1876. 33. sz.) *Egy pár szó a háromszéki Múzeum érdekében.* (Uo. 51. sz.) *A háromszéki Múzeum érdekében.* (Uo. 83. sz.)

Ad sz. 255/876.

Háromszék főkirálybirája.

Nagyságos Asszony! A magyarorsz. árviz-károsultak érdekében rendezendő iparmű- és régiségi kiállításhoz Nagyságod szíveségéből küldött tárgyakat, úgy a mint azok becsomagolva hozzám érkeztek, felküldöttem Pestre a kiállítást rendező bizottsághoz azon kéréssel, hogy a kiállítás után azok küldessenek Nagyságodhoz vissza.

Midőn Nagyságodnak a kitűzött nemes cél érdekében szíves közreműködésért őszinte hazafias köszönetemet nyilvánítanám, felhasználom ez alkalmat Nagyságod előtt egy óhajtást és kérést kifejezni.

Ugyanis a lapokból olvastam, hogy Nagyságod azon szép és becses régiség-gyűjteményt, melyet egy éven át kiváló előszeretettel, gonddal és figyelemmel összegyűjteni méltóztatott, valamelyik hazai múzeumnak szándékozik ajándékozni.

Azon esetre, ha Nagyságod régiség-gyűjteményét az ország közkincsévé tenni elhatározta volna: talán alig lenne a nemes cél inkább elérve, mintha ezen becses ajándékkal Háromszéken létesítendő múzeumnak az alapja vettetnék meg s a vidéki múzeumok felállítása iránt táplált eszmének legelsőbben Háromszéken adna életet Nagyságod áldozatkész kezdeményezése.

Igen szerencsésnek érezném magamat, ha Nagyságod véleménye és elhatározása az én óhajtásommal találkozónék.

Fogadja Nagyságod kiváló tiszteletem kifejezését, melylyel vagyok Nagyságodnak

alázatos szolgája

Szentiványi Gyula, m. k.
főkirálybíró.

Ezzel megtörtént az első lépés a háromszéki múzeum alapítása ügyében; most már az volt a kérdés, hogy a múzeumot Kézdi-Vásárhelyen vagy Sepsí-Szentgyörgyön helyezték-e el? Amazt az alapítónő óhajtotta, emezt köz-

ponti helyzete s fejlettebb társadalmi és kulturális viszonyai ajánlották. Úgy látszott, Kézdi-Vásárhely lesz a nyertes, a mely város részéről 1876. május 26-án *Nagy Gábor* városkapitány és *Molnár Józsiás* városi jegyző urak személyében egy küldöttség kereste föl özv. Cserey Jánosné úrhölgyet s fölkérte, hogy gyűjteményét „Kézdi-Vásárhelyi Cserey-Múzeum“ név alatt e városban helyezze el, igérvén, hogy a város gondoskodni fog alkalmas helyiségről s a múzeumőr fizetését magára vállalja. Ugyanezen időtájban akart Sepsi-Szentgyörgy város küldöttsége is útra kelni, de értesülve a föntebbi ajánlat elfogadásáról, felhagyott a további lépésekkel.

Kézdi-Vásárhely azonban részint a város anyagi forrásainak csekélysége miatt, részint pedig kellő helyiség hiányában (a múzeumnak szánt s különben sem a város tulajdonát képező u. n. ezredesi lak más intézet részére volt lefoglalva) nem tudott a kívánt feltételeknek megfelelni. Ilyen körülmények közt özv. Cserey Jánosné úrhölgy Háromszékmegyének ajánlta fel gyűjteményét a következő levelében:

Méltóságos Főispán Úr!

Köztudomás az Méltóságod előtt is, hogy én, mint a történet és régészet kedvelője, azon nemes indokból, hogy a mult emlékei iránti kegyelet a népnél minél inkább fejlődjék, s a tört. öntudat, a nemzeti becsérzet a mult bővebb ismeretéből folyólag ezen rétegben is emelkedjék, — udvaromban a Cserey család ősi emlékeiből egy régiségtárt, s több lelkes adakozók hozzájárulásával egy kis múzeumot rendeztettem be.

Május havában megjelent K.-Vásárhely városának küldöttsége, mely a Múzeum elhelyezése és további gondozására a következő pontok értelmében ajánlatot tett biztonságáért.

Körülményeim, mint az akkori viszonyok mutatkoztak, hogy imecsfalvi lakásomat elhagyom, és azt Kolozsvárra teszem át, — igen természetesen, hogy a felügyelet hiánya és biztonság kedvéért, mely akkor szükségessé vált, elhelyezni akartam. Jót tenni,

egy adósságot akartam a nemzet előtt leróni az által, hogy ezen gyűjteményt a „háromszéki Muzeum“ kezdésének alapjául felajánltam a következő pontok alatt, u. m. :

1. Az ezredesi laknak délkeleti részéből 3 egymásután következő szoba adassék a tárgyak elhelyezése végett át olyformán, hogy azok a közbiztonságért vasajtók és ablaktáblákkal látassanak el.

2. Az épületben elhelyezendő tárgyaknak szükséges állványok és szekrények elkészítésére a Vasady Gyula tanár úr által bemutatott rajzok szerint történjenek.

3. A múzeum vezetését illetőleg *teljes kivédnatunk*, miszerint Vasady Gyula úr, mint a múzeum eszméjének létrehozója és mostani rendezője, a felállítandó „háromszéki múzeum“ felügyeletével és vezetésével bízassék meg és szerény kívánatának évi 300 frt adassék meg — évenkénti javításával — és múzeumőri lakással.

4. A múzeum „Háromszéki Cserey-múzeum“ nevezete mellett és választmánya az összes törvényhatóságból választva vezettessék.

5. Én Cserey Jánosné, Zathureczky Emilia és fiaim Gyula és Ákos, e múzeum alapjául együttesen 1000 frt (ezer forintot) ajánlunk a következő feltételek mellett u. m.

a) életünkben ezen összegnek 6% kamatját fizetjük ;

b) egyik vagy másik elhaltával az életben levő két tagja tovább is magánál tarthatja ez összeget s fizetik a kamatot, vagy tetszés szerint befizetik a tőkét, mit egynek életével okvetlen befizetnie kell.

Ez azonban a múzeum megalakulása után külön kötvénnyel fog megtörténni és aláíratni.

Ezen megígért pontok után, melyeket K.-Vásárhely város t. cz. küldöttjei, u. m. Tek. Molnár Józsiás és Nagy Gábor városi kapitány urak biztosítottak, megnyugodva, beleegyeztem részemről, hogy a „háromszéki múzeum“-nak székhelye K.-Vásárhely legyen, — de :

Mint a feltételei pontok mutatják, úgy azótai hallgatásból is kitünik, K.-Vásárhely városa nem tett, nem tehet és felelhet meg a feltett óhajnak, részint a hely s anyagi, helyi viszonyok hiánya miatt sem, ennélfogva ma már határozott sorsdöntését tudnám s óhajtanám, már azért is, mivel a hely szűke, a felügyelet terhe alatti felelősségtől feloldozva, hogy netalán egy véletlen

szerencsétlenség érné e már felajánlt közvagyon, mely már „Háromszék“ kincsét képezik, és épp e czélből kérem fel Méltóságodat, ki mint „Háromszék“ feje, ez ügyben meggyéje részére hathatós tevékenységét és pártfogását kifejtteni, K.-Vásárhely városát hivatalosan felszólítani, hogy: ha nem képes a fent említett pontoknak megfelelni, nyilatkozatát adja, hogy a múzeum székhelye S.-Szentgyörgy városa, mint legilletékesebb helye, hol már helyiség és támogatás is felajánlatott, elhatározva lehessen.

Én ígérem, hogy addig, míg Méltóságodtól határozott választ szerencsés lehetek kapni, szívesen fogadom a további hozzájárulásokat a Múzeum gyarapodására, kiállítatom és megőrzendem a télen, de egyszersmind azt is kijelentem, hogy a Múzeum sorsa elhatározását, elszállítását és felállítatását a túlírt értelemben legkésőbbben a jövő év tavaszán, illetőleg április végeig fogana-tositva látni óhajtom.

Bízva Méltóságod bölcs belátásának határozata és tevékenységében, elvárom becses tudósítását már azért is, mivel a pesti „Székely közművelődési egyesület“ központi választmányi ülésén is lépést tettem a pártfogásra. — Vagyok Méltóságodnak

Imecsfalván, 1876. october 10-én

houleányi üdvözzlettel

*Özv. Cserey Jánosné
Zathureczky Emilia s. k.*

(Főisp. lev. 665. sz.)

E levélre csakhamar megérkezett a válasz, mely így hangzik :

Nagyságos Asszony !

A „háromszéki Cserey-múzeum“ megalakítása tárgyában idei október 10-ről írt becses levelére, melyben ezen nemes ügynek támogatására felkérni méltóztatott, a következőkben vagyok szerencsés nézetemet Nagyságoddal közölni.

Mindenekelőtt őszinte, hazafias örömemet sietek Nagyságodnak kifejezni azon elhatározásáért, hogy értékes és nagy gondal gyűjtött régiség-gyűjteményét egy „háromszéki múzeum“ alapjául felajánlani és átadni méltóztatik. Az eszme nemes, méltó Nagyságodnak eddig is tanúsított közhasznú honleányi tevékenységéhez. Lelkemből kívánom annak teljes sikerét s mit e részben én is tehetek, hazafias készséggel megtenni szerencsémnek tartom.

Szives lévén Nagyságod közölni a feltételeket s egyszerűsmind nézetem nyilvánítását is kérni, elmondom azt teljes tartózkodás nélkül éppen az ügy érdekében.

Hogy K.-Vásárhely város a kitűzött feltételeknek nem felelt meg, azon nem lehet csodálkozni, mert egyszer a felajánlt épület nem a városé, hanem a szék nevelési alapjának tulajdona, mely felett a megye határozata és a magas kormány engedelmé nélkül rendelkezni nem lehet; továbbá iskolák vannak oda elhelyezve, melyeket máshoz áttenni épületek hiányában, ez idő szerint nem lehet.

A mi pedig a muzeumór fizetését illeti, a város (K.-Vásárhely) anyagi helyzete ez idő szerint sokkal nyomottabb, hogysen még kiadást tehetne.

S ha már Nagyságod ezek folytán letette azon gondolatát, hogy a Múzeum K.-Vásárhelyen állittassék fel, annak jobb és alkalmasabb helye nem is lehet, mint Sepsi-Szentgyörgy városában; hol a megyének felső népiskolája, az ev. ref. hitfelekezetnek középitanodája, mely virágzásnak örvend, és magának a városnak népiskolái vannak.

Hogy ezen iskolák közül melyekkel szándékoznék Nagyságod a múzeumot összeköttetésbe hozni, ez Nagysád elhatározásától függ, mert meggyőződésem szerint egyik iskolával összeköttetésbe kellene hozni, mivel egészen önállóan felállítani a szükséges és nagyobb költségek miatt alig lesz lehetséges.

Ha Nagysád a múzeumot a megyének szánva, a megye rendelkezése és felügyelete alá bocsájtani szándékozzand, úgy ez iránti elhatározását a megye közönségével, annak elébe kellene terjeszteni, mely hivatta lenne illetékesen határozni a kivitel módozatai felett, ha pedig a főtanodával jönne kapcsolatba, ugy ennek igazgatósága kell hogy a kérdés felett határozzon.

A továbbiakra nézt tehát ezt látnám első lépésnek, hogy Nagyságod elhatározását — a szerint, a mint az egyik vagy másik

iskolával hozná a múzeumot kapcsolatba — az illetőnek felettes hatóságával közölné s annak határozata után a kivitel felett lehetne intézkedni.

Mely után fogadja Nagyságod őszinte tisztelem kifejezését, melylyel vagyok

Brassó, 1876. október 31-én

hazafi szolgája

Szentiványi Gyula m. k.
főispán.

A múzeumi gyűjtemények kiegészítése ezen idő alatt folyton tartott. Vásárlások, ajándékok által egyre szaporodtak a tárgyak. *Vasady Gyula* kiterjedt levelezéssel az ország minden intézetét felkereste, hogy a múzeum gyarapításához járuljanak. S buzgalma nemcsak a hazában, hanem az ország határain túl is visszhangot keltett. Egy németországi tanár, *Lindemann Fülöp*, az eppingeni iskola igazgatója tanítványainak rajzait 10 pfenning belépti díj mellett közszemlére állította ki s ezen az úton 19 márkát gyűjtött az alakuló télben levő háromszéki múzeum részére. Nagy házánkfia, *Kossuth Lajos* pedig Bem érdemjelét küldte meg, a magyar szabadságharcz azon elsőrendű katonai érdemjelét, melyet Bemen kívül csupán Görgey nyert el és csakis ezen két példányban van meg (Görgey a Magyar N. Múzeumban Budapesten.) Kossuth erre vonatkozó levele így hangzik:

Collegno (al Baraccone)

Olaszország. Decemb. 24. 1876.

Vasady Gyula Tanár úrnak

Imecsfalván.

Tisztelt Tanár úr!

Ön felszólított, járuljak valamivel a Cserey Jánosné Aszszonyság által alapított „Háromszéki Múzeum“ gyűjteményeihez.

Szives készséggel teljesítem kívánságát s örvendek, hogy módomban van azt egy oly tárgygyal tehetni, mely történelmi becsesl bír, a maga nemében unicum s melyet az általam nagyrabecsült s testvériesen szeretett Székelységnek a múltak emléke, remélem, kedvessé teend.

E tárgy a magyar katonai érdemrend nagykeresztjének azon csillagjelvénye, melyet az 1848—49-ki szabadságharcban Erdélyi seregeink dicső emlékéü vezére, Bem Tábornok Nagy-Szeben bevétele alkalmából kapott s holtaiglan viselt.

A török kormány azon gyöngéd figyelmet tanusította irántunk, hogy a nagyhirü tábornok halála után e jelvényt nekem, mint az illető kormány volt főnökének s e minőségben a rend nagymesterének küldötte meg Kiutáhiába.

A dolog tehát egészen hiteles.

E napokban egy barátom látogatását várom Budapestről. Általa fogom megküldeni. Így biztosítva leszünk, hogy szállítás közben el nem téved. Utasítandom öt, hogy Orbán Balázsnak adja át, Önt pedig az átadás felől értesitse.

Fogadja Tanár úr nagyrabecsülésem kijelentését s barátságos üdvözetemet.

Kossuth Lajos m. k.

Kossuth Lajos levele új irányba terelte a múzeum ügyét.

Az alapítónő szándéka mindeddig az volt, hogy a „Cserey-gyűjtemény“ csakis a felállítandó háromszékmegeyi múzeum magvával szolgáljon; Bem érdemjele megérlelte azt az eszmét, hogy az új intézet ne csak egy megye, hanem az egész székelység kincseinek tárháza legyen. Ilyen értelemben van szerkesztve azon alapítólevél, melyet özv. Cserey Jánosné úrhölgy Háromszékmegeye közönségének 1877-ik év június hó 26-án tartott közgyűlése elé terjesztett.

Az alapítólevél szövege a következő:

Méltóságos Főispán úr!

Tekintetes Megyei Bizottmány:

Köztudattá vált már az a hirlapok útján is, hogy én, mint a történelem és régészet kedvelője, azon nemes indokból, hogy a múlt emlékei iránti kegyelet a népnél is minél inkább fejlődjék, saját udvaromban részben családi örökségek emlékeiből egy régiségtárt, s több nemeskeblű adományozók hozzájárulásával egy kis múzeumot rendeztettem be, melynek alig 1½ év elteltének eredménye, mint azt a mellékelt kivonatból is láthatni, több ezer darabokra nőtte ki magát.

Honleányi buzgalommal kezdeményezett kis múzeumomnak reményem feletti gyarapodásából azon meggyőződéshez jutottam, hogy — látszólag kis dolgok méltatásában rejlik a nagyok kezessége — innen merített meggyőződésemnek, hogy nemcsak erkölcsi, de anyagi téren is érvényt szerezhessenek, elhatározám ezen gyűjteményt egy Háromszéken létesítendő múzeum alapjául ajánlani. Nincs más célom, mint a szeretett „székely nemzet“ ezen általam felkarolt iránybani haladásának tért nyitni, a művelődésnek segédkezet nyújtani, ha szerencsés lehetek az itt alább irt és Méltóságos Főispán úrnak is bemutatott feltételeket elfogadtatni.

Mielőtt ezeket előre bocsátanám, szükségesnek látom felem-

liteni, hogy a múzeumnak itt Háromszéken leendő elhelyezése iránt K.-Vásárhely város közönsége még 1876. május 26-án engemet felkért, hogy azt K.-Vásárhely városában helyeztessem el.

Nekem ez iránt kifogásom nem volt, sőt belényugodtam feltevére, hogy abban a tisztelt Háromszéki közönség is bele fog egyezni; — közöltem a tisztelt városi közönséggel a feltételeket, érintkeztem is küldöttsége útján e tárgyban, — de megállapodáshoz még nem jutottunk.

Ez alatt Kossuth Lajos nagy hazánkfia értesülvén Vasady Gyula tanár úr által, hogy Háromszéken egy székely múzeum megalakításában fáradozok, az 1848/9. magyar katonai érdemrend nagykeresztjének azon csillagjelvényét adományozá az általam alapítandó „Háromszéki Múzeumnak“, melyet „Bem“ tábornok Nagy-Szeben bevétele alkalmával kapott és holtáiglan viselt, — egy oly levél kíséretében, melyben kifejezést ad, hogy az általa nagyrabecsült és testvériesen szeretett székely nemzetnek akar kedveskedni.

Alig hangzott el Bem dicső tábornok (kit a székelyek apónak neveztek) katonai érdemrend csillagjelvényének megérkezése, melyet Kossuth Lajos nagy hazánkfia 26 évig őrzött s most ide adott, mely oly nagy mérvben öltött felébredést a székelységben Bem apó iránti lelkesedése, mert mindentelől érkeztek a múzeum gyarapítására tett ajánlatok és elhelyezése feletti javaslatok; miszerint le vagyok azon térről szorítva, hogy a múzeum elhelyezéséről Háromszék megye többségének beleegyezése nélkül tárgyalásba bocsátkozhassam.

Nem akarom a méltóságos Főispán úrnak és a tks megyei bizottmánynak hosszas tárgyalások kifejezésével türelmét fársztani, de tekintetbevételével annak, hogy a hely szűke miatt (mivel azok ma 6 helyet foglalnak el) elhelyezésében fel vagyok akadva s másfelől biztonság tekintetéből is kívánatos ezen tárgyak, melyek egy nemzet kincsét képezik — mentől előbbi elhelyezése, hogy az létrejöjjön a következő feltételek alatt:

1-ször. Adassék egy olyan megfelelő 6—7 szobából álló helyiség, hol az elhelyezendő tárgyak, tekintve a magyar nemzeti múzeum igazgatóságától, nemkülönbén a hirlapokban is közlött Xántus János úrtól Budapestről felajánlt adományok szakszerű kiállítása megtörténhet, és melynek ajtóí, ablakai vastáblákkal ellátatva, a tűzmentességet inkább biztosítják.

2-szor. Az épületben elhelyezendő tárgyaknak szükséges faállványok és szekrények, üveges és lakatos munkák a Vasadi Gyula tanár úr által bemutatott és czélszerűnek látszó rajzok szerint a legolcsóbban dolgozó vagy vállalkozó mesterek által rendeltessék el.

3-szor. Az intézet „Székely nemzeti múzeum“ czímet viseljen (azonban csakis Háromszéken legyen elhelyezve), noha ez Csik-, Gyergyó-, Kászón-, Udvarhely-, Sepsi-, Kézdi-, Orbai-, Miklósvár- és Bardocz-székek (Marosszéket kizárva, mivel ott már van a Teleki Theka), az összes Székelység közönségének közvagyonát képezi, választmánytagjai (ha azt ők is akarják) ezen megyékből választassanak és azok által ellenőriztessenek.

4-szer. A múzeum vezetését illetőleg teljes kívánatunk, miszerint Vasadi Gyula tanár úr, mint ezen múzeum alapjának eddigi rendezője és vezetője, a felállítandó Székely nemzeti múzeum további felügyelésével és igazgatásával ezután is bízassék meg, eddigi és ezután tevékenysége és szorgalmas munkálkodásáért szerény kívánata legalább is a mai helyzetbeli fizetése biztosítsassék.

5-ször. Ezen felemlített pontok elfogadása után én özv. Cserey Jánosné, Zathureczky Emilia, fiaimmal, Ákos és Gyulával adunk együttesen ezen múzeum alapjául 1000 frtot (Egyezer forintot) o. ért. következőleg: életünkben az összegnek 6°/_o-os kamatját fizetjük addig, míg csak közülünk egyik lesz életben, mely esetben ezen összeg, azaz Egyezer frt, egész befizetését vonja maga után.

A mi már a múzeum létrehozását illeti, czélszerűnek látom a Vasady Gyula úr által személyesen is felemlített eszmének kivitelét, ki még mélt. Pulszky Ferencz, a múzeumok főfelügyelője támogatását is megnyerte az iránt, hogy 100,000 drb sorsjegy elárusításával 10,000 frt játszassék ki 460 darab nyereménnyel, — egyébiránt az igen tisztelt megyei bizottmányból kiküldött szorosabb bizottság bölcs felfogásától fog függni ez iránti és a többi teendőik, illetőleg az érdekelt megyékkel összeköttetésbe jönni s afelett határozni.

Kérem a Méltóságos Főispán urat és a tek. megyei Bizottmányt, méltóztassék ajánlatom felett, hogy ezen múzeum K.-Vásárhely vagy S.-Szentgyörgy városában leendő legczélszerűbben elhelyezve, döntőleg határozni és engem az eredményről mielőbb értesíteni.

Ezek után vagyok a Méltóságos Főispán úrnak és a tks
Megyei Bizottságnak

Imetsfalva, 1877. márczius 10-én

honleányi üdvözlettel

Özv. Cserey Jánosné
Zathureczky Emilia s. k.

A megyei közgyűlés *Potsa József* főispán urat kérte fel köszönetének s haláljának kifejezésére, a ki mindjárt a gyűlés utáni napokban Imecsfalvára utazott s élőszóval tolmácsolta a nagylelkű alapítónőnek Háromszékmegye érzelmét, egyszersmind átadván a néhai *Forró Ferencz* alispán úr által a megye közönségének nevében kiállított köszönő levelet s a közgyűlési határozat jegyzőkönyvi kivonatát.

A gyűlés lefolyása, a mennyiben az a múzeumra vonatkozott, a „Háromszékmegye közönségének 1877-ik évi június hó 26-án tartott közgyűlésében szerkesztett Jegyzőkönyv“ szerint ez volt:

91. Olvastatott 4479-dik sz. a. imecsfalvi özv. Cserey Jánosné ő Nagysága kérése a Háromszéki Múzeum elhelyezése iránt.

Az állandó választmány véleménye felolvastatván, imecsfalvi özv. Cserey Jánosné szül. Zathureczky Emilia úrasszonynak, hazánk egyik fennkölt lelkű hölgyének, megýénk honleányának egy székely múzeumnak Háromszékmegyében leendő létesítése iránt tett adakozása és áldozatkész alapítása — ezennel hazafias hálával és őszintén méltányló elismeréssel fogadtatik, és maradandó emlékül szóról szóra jelen jegyzőkönyvben iktattatni határoztatik, a mint következik:

Főispán úr ő méltósága felkérte, miszerint özv. Cserey Jánosné ő nagyságának ezen megye köszönetét kifejezni sziveskedjék.

Mely fennebbi alapítványban kifejezett magasztos eszmének megfelelőleg határoztatik :

1-szor. Az alapítványlevélben felsorolt műkincsek hálás elismeréssel egy Háromszékmegyében létesítendő múzeum alapítására elfogadtatnak.

2-szor. Ezen múzeum a nagylelkű alapító emlékéül ezennel „Cserei Székely Múzeum“ nevet viseljen.

3-szor. Annak mikénti elhelyezése, mint szintén annak további fentartására, gyarapítására és gondozására vonatkozó feltételeknek, a nemeskeblű alapítónő közbejöttével leendő megállapítása végett egy bizottság küldetik ki, — és annak elnökéül Főispán úr ő méltósága kéretik ezennel fel, — mely is munkálatát elkészítvén, azt mihamarább közgyűlésünk elébe terjeszse be, a bizottságban következő atyánkfiai neveztetnek ki: Székely Gergely, id. Donáth József, Császár Bálint, Nagy Gábor és Horváth László.

Háromszékmegye közönségének köszönő levele pedig a következő :

Nagyságos Asszony !

A hazafiai kegyelet őszinte indulatával fogadók Nagyságodnak Imecsfalváról f. évi márczius hó 10-én megyei bizottmányunkhoz intézett iratát, melyben is Nagyságod és családja történetének példájára Ákos és Gyula kedves fiaival együttesen egy oly honleányi áldozattal ajándékozta meg megyénket, midőn is az által nemcsak hogy az anyagi gonddal, fáradsággal és anyagi áldozattal is gyűjtött jelentékeny műkincseit egy Háromszékmegyében létesítendő „Székelyföldi Múzeum“ alapítására felajánlani kegyeskedett, de azt egyszersmind 1000 frt alapítvánnyal is áldozatképen támogatni méltóztatott.

Midőn is ezen nagylelkű honleányi adományért Nagyságodnak hálás elismerésünket és hazafias köszönetünket fejezzük ki

és e czélből közgyűlési határozatunknak is jegyzőkönyvi kivonatát ide mellékeljük.

Hazafias üdvözlettel maradtunk

Sepsi-Szentgyörgy, 1877. június 28-án.

Háromszékmege közönsége.

Forró Ferencz s. k.
alispán.

Ugy látszott, hogy a Székely N. Múzeum sorsa ezek után biztosítva van s egyéb teendő nincs, mint kellő helyiségről való gondoskodás, a Sepsi-Szentgyörgyre való átköltötetés és az átadás módozatainak megállapítása. Hiú remény volt. Egy sajnálatos és mindenkire nézve kínos korszak következett most, melyben a nagylelkű alapítónó s azok, kikre a múzeum jövődjé gondozása várt, álltak egymással szemben. Több, mint két hosszú esztendő múlt el, melyet a félreértések hosszú láncolata, kölesönös szemrehányások, szenvedélyes hirlapi polemiák töltöttek ki, a míg a múzeum mindkét részről sürgetett átvétele végre megtörténhetett.

Csak 1879. tavaszán kezdődött meg a gyűjtemények átszállítása Imecsfalváról Sepsi-Szentgyörgyre a Mikótanoda által minden díj nélkül felajánlt s 4 emeleti szobából és egy zárt folyosóból álló helyiségbe, a hol idáig maradt elhelyezve a múzeum amaz intézet nagylelkűségéből, s 1879. szeptember 15-én ment át a három székely mege, Csik, Háromszék és Udvarhely közönségének birtokába. Ekkor lett a „Cserey-gyűjtemény“ valóban „Székely Nemzeti Múzeummá“, mely ezentúl az említett három mege fő- és alispánjaiból s az ezen megyék területén levő városok, u. m. Csik-Szereda, Bereczk, Kézdi-Vásárhely, Sepsi-Szentgyörgy és Székely-Udvarhely polgármestereiből álló bizottság felügyelete alá helyzetetett.

Az átadásra és a múzeum további gondozására vonatkozó okmányok szószerinti szövegben a következők:

Jegyzőkönyv.

Felvétetett S.-Szentgyörgyön, 1879. szeptember 15-én d. e. 10 órakor a Cserey múzeum helyiségében.

A Cserey múzeum alapítója Nagyságos Cserey Jánosné született Zathureczky Emilia úrasszony által az általa alapított és Három-, Csik- és Udvarhelymegyének adományozott múzeum átvételére f. év szeptember 15-két tűzvén ki: Háromszékmegye főispánja, Méltóságos Potsa József úr által az alapítványlevél értelmében meghívtak a mondott megyék fő- és alispánjai, úgyszintén S.-Szentgyörgy, K.-Vásárhely, Bereczk, Csik-Szereda és Udvarhely város polgármesterei a fentebb mondott múzeum átvételére.

A meghívás folytán megjelentek Háromszékmegye részéről főispán Méltóságos Potsa József, alispán Forró Ferencz, S.-Szentgyörgy részéről Császár Bálint polgármester, K.-Vásárhely részéről Szóts József polgármester, Udvarhely részéről Solymosy Károly polgármester.

A többi meghívottak kimaradásukról Méltóságos Potsa József főispán urat értesítették.

Az alapító Cserey Jánosné ő nagysága részéről jelen van Mélt. Cserey Gyula úr és jelen van múzeumőr V. Vasadi N. Gyula. A jegyzőkönyv vezetésével felkérte S.-Szentgyörgy város polgármestere Császár Bálint.

Alapító Méltóságos Cserey Jánosné úrasszony megbizottja Méltóságos Cserey Gyula úr édes anyja nevében kinyilatkoztatja, hogy noha az alapítványi levele által Marosszéket kizárta volt, most azonban az az óhajtása, hogy ez is a múzeum tulajdonosai közé felvétsék s *még ezen óhajtása teljesülést nyer, az átadást ideiglenesnek tekinti.*

Továbbá óhajtása az, hogy az átadásról szerkesztett jegyzőkönyv egy példánya az átvevő küldöttek által aláírva, számára kiadassék.

Ezeknek előre bocsátása után a leltár több számai után bejegyzett tárgyak kérettek elő, melyeket V. Vasady Gyula úr a legnagyobb pontossággal előmutatott, miután a küldöttség meggyőződött a pontos elhelyezésről és a tárgyak meglétéről, az átvételt megkezdte a következő renddel:

1. Porcellánüveg és hasonneműek darabszáma		127
2. Szövetnemű tárgyak	" "	108
3. Bőrtárgyak	" "	32
4. Csonttárgyak	" "	17
5. Fából készült tárgyak	" "	98
6. Réz, ólom és vas	" "	179
7. Bronztárgyak	" "	121
8. Kőkorszaki tárgyak	" "	10
9. Természetrajzi tárgyak, u. m. állat 2, madár 3, növény 97, ásvány 483, kőzet 158, csont 72, kagyló 347, tojás 198, fészek 24, rovar 128, lepke 169, selyem 4-féle, boncztani tárgy 8.	}	1695
10. Képek és figurák	darabszáma	137
11. Ezüst- és aranytárgyak	" "	76
12. Különféle tárgyak	" "	80
13. Pénzek és érmek (bankók 57)	" "	761
14. Könyvek (nyomtatott)	" "	2983
15. " (írott)	" "	103
16. Okmányok (hártján írva 17 drb)	" "	1097
17. Szomoru jelentések	" "	797
18. Különböző nyomtatványok	" "	126
19. Pecsétlenyomatok	" "	138
20. Czimerek	" "	8
21. Maggyűjteményfélék	" "	38
22. Római téglák és tárgyak	" "	133
23. Földabroszok	" "	14
24. Földteke	" "	1
25. Album, melyben 1041 kép van, szakszerűleg rendezve		1
26. Bélyeggyűjtemény (posta) 1018 drb ragasztva		1

Összesen 8779 drb.

A küldöttség ezzel bevégezvén teendőit, az átvett tárgyakat, illetőleg az úgynevezett Cserey-múzeumot a „Székely nemzet“ nevében átvetnek jelenti ki és múzeumőr V. Vasadi Nagy Gyula úrnak, mint a „Székely Nemzeti Múzeum“ örének felelősség terhe alatt továbbra is felügyelete és gondozására bizza.

A leltárt a jegyzőkönyvbe felvett eredmény szerint aláírja s avval egyik példányát az alapítónőnek megbízottja kezéhez ki-

adja, a másik példányt pedig a múzeumőr V. Vasady N. Gyula urnak felügyelete alatt hagyja.

Potsa József s. k.
Háromszékmegye főispánja.

Solymossy Károly s. k.
Sz.-Udvarhely város polgármestere.

Szöts József s. k.
K.-Vásárhely polgármestere.

Császár Bálint s. k.
polgármester.

Forró Ferencz s. k.
Háromszékmegye alispánja.

Özv. *Cserey Jánosné*
megbízásából:

Cserey Gyula s. k.

V. *Vasady N. Gyula* s. k.
múzeumi ör.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Háromszékmegye házánál 1879. szeptember hó 15-én délután 4 órakor.

J e l e n v a n n a k :

Háromszékmegye főispánja Méltóságos Potsa József, alispán Forró Ferencz, Udvarhely város polgármestere Solymosi Károly, K.-Vásárhely város polgármestere Szöts József, S.-Szentgyörgy város polgármestere Császár Bálint.

Jegyzőkönyvet vezette Császár Bálint.

1-őr. Főispán úr Potsa József ő méltósága kérdésbe teszi, hogy miután mai nap Háromszék-, Csik- és Udvarhelymegyék nevében az úgynevezett Cserey-múzeum, alapító Cserey Jánosné ő méltósága megbízottja, Cserey Gyula úrtól átvétetett: a küldöttség minő intézkedéseket lát szükségesnek?

H a t á r o z a t :

A küldöttség egyhangulag elhatározza, miszerint Háromszékmegye főispánja kéressék föl, hogy a székelly nemzeti múzeumot megbízott szakértők által részletesen átvétetni méltóztassék.

Úgyszintén Vasadi Gyula múzeumőr felesketéséről gondoskodni, a székely megyéket a kellő támogatásra felhívni s minden e tárgyban szükségesnek mutatkozó intézkedések eszközésével ő méltósága bíztatik meg.

Önként értetvén, hogy annak idejében főispán úr ő méltósága eljárása eredményéről az igazgató közgyűlést értesíteni fogja.

Miután ez alkalommal több elintézni való tárgy fenn nem forgott, ő méltósága a küldöttség tagjainak közreműködését megköszönvén, a gyűlést berekeszti.

Potsa József s. k.
Háromszék főispánja.

Forró Ferencz
Háromszékmege alispánja.

Solymossy Károly s. k.
Sz.-Udvarhely város polgármestere.

Császár Bálint
s.-szentgyörgyi polgármester.

Szőcs József
K.-Vásárhely polgármestere.

Az 1879. év deczember hó 4-én a Székely Nemzeti Múzeum felügyelő bizottságának gyűlése tartatik.

Jelen vannak: Udvarhelymege részéről főispán, Méltóságos Daniel Gábor, Csikszékmege részéről alispán, méltóságos Lázár Dénes, Háromszékmege részéről főispán, Méltóságos Potsa József és a három megyébe eső városok polgármesterei közül Sepsi-Szentgyörgy város polgármestere Császár Bálint.

1. Háromszékmege főispánja meleg szavakban üdvözölvén a megnevezett megyék részéről megjelent felügyelőket, miután röviden megismertette a Székely Nemzeti Múzeum jeleni helyzetét, felkérte Udvarhelymege főispánja méltóságos Daniel Gábor urat, mint a székely megyék közül — kinevezésre nézve — legidősb főispánját az elnökség elfogadására s egy-

szersmind ajánlathozza, hogy a jegyzői toll vezetésével Sepsi-Szentgyörgy polgármestere Császár Bálint bizassék meg.

Daniel Gábor főispán úr ő méltósága a felkérésnek engedve, az elnöki széket elfoglalja, Császár Bálint polgármester pedig a jegyzőkönyv vezetését átveszi.

2. Elnöklő főispán úr felhívja a bizottságot, hogy miután mindhárom megye kellőleg van képviselve, bocsátkozzanak eszmecserebe, hogy minő intézkedések lesznek szükségesek arra nézve, hogy ezen nemzeti intézet fejlesztését a nemzet méltóságához illőleg eszközölhessék.

Rövid eszmecsere után határozatilag kimondatik, hogy :

A székely nemzeti múzeum ügy- és vagyonkezelése, úgyszintén igazgatásához kellő szabály kidolgozása szükséges — még pedig :

a) a felügyelőség számára egy ügykezelési és tanácskozási szabályzat ;

b) az igazgatóság, úgyszintén a múzeumőr számára utasítás.

Ezen utasítás keretében lesz beillesztendő a nemzeti múzeum leltára, pénze és számadásai vezetésének kezelési szabályzata is.

Egyszersmind határozatilag kimondatik az is : hogy a készítendő szabályban az elnökségről és a jegyzői toll vezetéséről akkép legyen gondoskodva, hogy a felügyelőség gyűlésében az elnökséget kinevezése szerint legidősebb főispán teljesíteni ; a jegyzői tollat Háromszék megye alispánja, — akadályoztatása esetében pedig mindenkor S.-Szentgyörgy polgármestere vezeti.

3. Kérdésbe tétetvén, hogy a fennebb megállapított elvek alapján a szabály és utasítások kidolgozásával ki lenne megbízandó ? Egyhangú megállapodás után

Megbízotnak Udvarhelymegye méltóságos főispánja Daniel Gábor elnöklete alatt Udvarhelymegye alispánja Dr. Török Albert és Udvarhely polgármestere, Solymosi Károly urak azon utasítással, hogy a szabály és utasítások elkészítése után az illető megyék főispánjaival előlegesen közölvén, azoknak észrevételeivel együtt a következő felügyelői gyűlésre napirendre hozassék.

4. Kérdésbe tétetik, hogy míg ezen szabály és utasítások elkészülnek és a felügyelőség által elfogadtnak, a múzeum igazgatása iránt minő ideiglenes intézkedések szükségesek?

A múlt gyűlés határozata alapján a múzeum igazgatásával továbbra is Háromszék megye főispánja bízatik meg, — azon utasítással, hogy a következő felügyelői gyűlésig a székely nemzeti múzeum részletes átvételét legjobb belátása szerint eszközölje, hogy e tekintetben a jövő gyűlés bevégzett tényekkel találkozzék.

5. Kérdésbe tétetik, hogy miután ezen múzeum átvétele által a székely nemzet vállalt garantiát, annak fejlesztését illetőleg minő intézkedések volnának szükségesek különösen pénzsegély eszközölhetésére nézt?

Hosszabb eszmecsere után határozatilag kimondatik:

a) Meneztessék egy felhívás Udvarhely- és Csikmegyékhez, hogy miután a nemzeti múzeum beállítási és fentartási költségeihez eddig mivel se járultak: méltóztassanak saját pénztáraikból évenként bizonyos összeggel járulni s azonkívül ezen intézet felvirágzását társadalmi úton is támogatni.

b) Szerkesztessék egy felhívás a Székely Köz-mívelődési Egylet, a székely megyék és városok, azoknak egyeseihez, melyben fejtsék fel, hogy a megyék, városok és az egyesek támogatása, áldozatkészsége

nélkül ezen sikert ígérő intézet a fejlődés állapotába nem léphet; hogy a jelen állapotba maradása a székely nemzet egyetemének betudható mulasztása lenne és mintegy felkiáltó jelként tenne tanúságot arról, hogy a székely nemzet culturalis fejlődése tetőpontjáról megtért.

Az ily értelemben szerkesztendő felhívások a három megye főispánjai aláírásával ellátva, küldesse-nek szét.

Miután több tárgy elintézendő nem volt, az elnöklő főispán úr a Székely Nemzeti Múzeum iránti meleg érdekeltséget és a megjelenteknek szíves pártfogásukat megköszönvén, éljenzések között a gyűlést berekeszti.

Daniel Gábor, s. k.
főispán, mint elnök.

Császár Bálint, s. k.
jegyző.

A székely nemzethez.

Az özv. Cseréy Jánosné által alapított „*Székely nemzeti múzeum*“ Seps-Szentgyörgyön elhelyezve, ma már a székely nemzet birtokában van.

Ezért a múzeumért szólunk hozzátok székelyek!

Kincs van birtokunkban, mely közös mindnyájunké. Letétele alapköve egy kulturális intézménynek, mely a műemlékek összeszerzése s az utókor számára való kegyeletes megőrzés által megbecsülhetlen kincstárát fogja képezni a székely nemzeti művelődésnek, a székely nép történeti fejlődésének.

A székely nép, mely hazai történelmünkben oly kiváló szerepet játszott, melynek a letűnt kor lapjain annyi nevezetes eseményekkel van összekötve élete, saját keblében fogja megőrizni a múlt emlékeit a késő utódok számára. A régi kor emlékei összekötik az elmúlt idők történelmét a jelennek; csak úgy tudunk jól élni a jelennek, ha ismerjük a múltat. Egy ilyen összekötő hid a székely nemzet múltja és jelene között: a *múzeum*.

Ezért a múzeumért emelünk szót hozzátok székelyek!

A történelem számára akarjuk megőrizni nemzetünk emlékét!

Ámde ezen nagy munkához nem elég egyesek buzgósága, nem elég egyesek fáradozása: ide a székely nép derék fiainak és leányainak kitartó lelkesültsége kell. Csak a vállvetett munkáság, csak a szakadatlan hangyaszorgalom képes fentartani, nagy céljának megfelelően fejleszteni egy „*Székely nemzeti múzeumot*“. Jertek, hozzátok áldozatot a nemzeti művelődés oltárára!

A székelység földje telve van megőrzésre méltó műkincsekkel. A régi kor elrejtett emlékei még ma is gazdag leletekben kerülnek elő a föld mélyéből. Ezeket összehordani és megőrizni feladata a „*Székely nemzeti múzeum*“-nak. Minden régiség: *fegyverek, pénzek, érmek, okiratok, könyvek, öltönyök*, stb., melyek a székely nép történeti múltjára világot vethetnek, ide tartoznak. Gyűjtsétek össze és küldjétek be ide!

A „*Székely nemzeti múzeum*“-nak azonban a *régiségeken* kívül magába kell foglalnia mindazt, a mi földje *terményeiről* világos képet adhat; magába kell foglalnia *közeteti*, feldolgozásra használt *faneműi* stb. gyűjteményét, hogy legyen ez a múzeum a szó teljes értelmében *székely múzeum*.

Felhívjuk tehát a székely nemzetet: járuljon hozzá a múzeum fejlesztése nagy munkájához: Minden egyes adakozó megörökítette nevét a művelődés oltarán; minden egyes adakozó egy követ vitt a nagy nemzeti templom alapjához!

Teljes bizalommal és bennetek helyezett jó reménnyel fordulunk hozzátok, siessetek bármi, talán értéktelennek látszó, de mindenesetre a múzeum céljának megfelelő tárgygyal hozzájárulni. Az adakozók nevei azonkívül, hogy jegyzőkönyvileg és a küldött tárgyon megörökítettnek, egyszersmind hirlapilag is közzététetnek. A küldemények Sepsi-Szentgyörgyre a múzeum igazgatóságához intézendők.

Hiszszük, hogy szavunk nem fog a pusztában elhangozni, mert a székelységnek értelmes és lelkes közönsége van. És a székelység, annak derék fiai és leányai megértik a kor intő szózatát!

Daniel Gábor,
Udvarhelymegye főispánja.

Mikó Mihály,
Csikmegye főispánja.

Potsa József,
Háromszékmegye főispánja.

Özv. Cserey Jánosné úrhölgy alapítólevelében Csik-, Háromszék- és Udvarhelymegye közönségének ajánlta föl gyűjteményeit, utóbb azonban, hogy a Székely N. Múzeum valóban az egész székelység tulajdona legyen, a régi Marosszéket is óhajtotta volna még felvenni a másik három megye mellé tulajdonosnak. A múzeum átadása alkalmával határozottan ki is fejezte ezen óhaját, sőt a múzeum végleges átvételének elismerését ezen kívánsága teljesítéséhez kötötte. De Marosszék, bár az alapítónő tudatta szándékát Maros-Tordamegye főispánjával, sohasem foglalta el helyét a múzeumi felügyelő-bizottságban, sőt az iránt sem nyilatkozott, hogy akar-e részt venni a múzeum gondozásában? Érdeklődést csupán egyes marosszékiek tanusítottak; igaz, hogy ezen érdeklődés becsesnél becsesebb tárgyakkal gazdagította a Székely N. Múzeumot.

A Marosszék részességére vonatkozó oklevelek a múzeum átadási jegyzőkönyvén kívül a következők:

-

Maros-Tordamegye Főispánjának

cs. kir. kamarás uzoni Béli Gergely urnak

Maros-Vásárhelytt.

Azon honleányi érzetből indulva ki, hogy székely nemzetem tudományos művelődését némileg előmozditsam — tettem több muzeumi tárgyakkal egy múzeumi alapot, mely ma már „Székely nemzeti múzeum“ nevet viseli.

Ezt az összes székely nemzetnek javára gyűjtöttem, s miként az ide mellékelt átadási jegyzőkönyv másolatja bizonyítja, Marosszéket is tulajdonosává tettem a Székely nemzeti múzeumnak.

Miről értesíteni honleányi kötelességemnek ismervén, maradtam

A Méltóságos csász. kir. (kamarás) főispán urnak

Imecsfalván, 1879. december 10-én

alázatos szolgája

*Özv. Cserey Jánosné
Zathureczky Emilia s. k.*

Marostordavármegye főispánjától.

Szám 352—1879.

f. i.

Nagyságos Asszony!

Van szerencsém Nagyságodat értesíteni, hogy folyó hó 10-én becses sorai kíséretében hozzám küldött jegyzőkönyvet, melyben a volt Marosszék is a Székely nemzeti múzeum tulajdonosai közé felvétellett, vezetésem alatti Marostordamegye közönségének áttettem.

Fogadja Nagyságod kiváló tiszteletem nyilvánítását.

Maros-Vásárhelytt, 1879. évi december hó 19-én.

Béldi Gergely s. k.

A Székely Nemzeti Múzeum első öre, *Vasady Gyula*, kinek fáradhatlan tevékenysége és buzgalma a lelkes alapítónön kívül mindenestre legtöbbet tett arra, hogy ezen intézet létrejött, kevés ideig örvendhetett eszménye megvalósulásának. 1881. elején a betegség ágyba szögezte s június 6-án reggeli 4 órakor 36 éves korában elhunyt. Rövid életrajza néh. *Szentiványi Ignác*z által összeállítva itt következik :

Nagy-Vasadi Vasady N. Gyula született 1845-ben Gyulafehérvárott, hol atyja orvos volt. 1848-ban apja Kolozsvárra tétetett át a kórházba, hol még ezen évben elhalálozott. Az árván maradt Vasady Gyula kezdetben a nagy-szebeni katonai intézetben tanult, de anyja onnan nemsokára kivette s Kolozsvárott Stein János könyvkereskedésébe adta. Innen, miután anyja Finály Henrikhez férjhez ment, Győrbe költözött s ott antiquariusi üzletet nyitott. Itt szerezte régészeti ismereteit, mire nagy hajlama volt. Győrben nagy buzgalmat fejtett ki a tűzoltói intézmény meghonosításában úgy a társadalom, mint a sajtó terén. Mivel azonban üzlete nem a legjobban ment, ismeretvágyától is ösztönöztetve, Bécsbe ment, hol egy banknál nyert alkalmazást s ott mindaddig szorgalmasan működött, míg a bank megszűnt. Ekkor báró Derra gyermekei mellé ment, mint magántanító a magyar nyelvben. Meghalván egyik tanítványa, b. Derráék Olaszországba költöztek, ő pedig lejött Kolozsvárra, hol sikerrel buzgólkodott a tűzoltóság meghonosítása körül. Ezen idő alatt írta meg a „Tűzoltás kézikönyvét“, e munkája azonban kéziratban maradt. Kolozsvárról a csuesai vasúti állomásra tétetett, hol mint pénztárnok működött. Itt rövid ideig hivataloskodott; 1872-ben Brassóba hívták meg a Spitzer és Burches intézetébe, a magyar nyelv és irodalom tanítására, hol egész 1875-ig maradt. Ez

alatt több magyar hírlapba levelezett „Pazar Gyula“, „Voltaire“, „Zerus“ és más nevek alatt. Werthanes Jakudzián örmény pappal pedig elkészítette az első magyar „Örmény nyelvtant“; e mellett a régészettel is foglalkozott. 1875. június 8-án Cserey Ákos magántanítója lett, a kit három évig oktatott. Imecsfalván a Cserey-háznál talált történelmi tárgyak vezették arra a gondolatra hogy egy kis családi múzeumot rendezzen be s ez a gondolat szülte a másikat, a Székely N. Múzeum megvalósításának gondolatát. Neki köszönhetni, hogy létrejött ez a múzeum, melyet páratlan szorgalommal rendezett be. A múzeum leköltöztetése megtörte egészségét. Minden gyengélkedése mellett is ő maga csomagolt be minden tárgyat és Szentgyörgyön is lankadatlan szorgalommal, minden segítség nélkül, egymaga rendezte be a múzeumot. Ezen lázas, túlfeszített munka és megerőltetés kifejlesztette benne a lappangó kórt; a tüdeje lett megtámadva s munkássága közepén, annyi szorgalom és tevékenység után, élte delén érte a halál. Mig élt, minden erejét és tehetségét a Székely N. Múzeumnak szentelte.

A múzeum vezetését Vasady elhunytja után, az ő halála előtt csak két nappal szervezett igazgató-választmány vette át, mely Potsa József főispán úr, mint a felügyelő-bizottság kiküldöttjének elnöklete alatt a következő tagokból alakított meg: *Horváth László*, háromszékmegyei főjegyző, mint a székely közművelődési egyesület megbízottja, a kit az igazgatóválasztmány közfelkiáltással elnöknek választott meg, de még az 1881-ik év folyamán Kis- és Nagyküüllőmegyék tantelügyelőjének neveztetvén ki, Sepszi-Szentgyörgyről csakhamar elköltözött; *Kovács Simon*, sepsi-szentgyörgyi róm. kath. lelkész (eltávozott S.-Szentgyörgyről 1888 tavaszán); *Málik József*, a sepsi-szentgyörgyi polg. leányiskola igazgatója; *Pünkösti Lajos*, háromszékmegyei s egyszersmind múzeumi pénztárnok; *Révay Lajos*, sepsi-szentgyörgyi ref. lelkész, 1882. február 4-től az eltávozott Horváth László helyett az igazgatóság elnöke, (meghalt 1889. augusztus 16-án); *Simó Dénes*, a sepsi-szentgyörgyi polg. fiúiskola igazgatója (meghalt 1885. márczius 17-én); és *dr. Szász István*,

sepsi-szentgyörgyi polg. fiúiskolai tanár, később igazgató s egy ideig az igazgató-választmány jegyzője (meghalt 1888. május 31-én); ezekhez jött még özv. Cserey Jánosné úrhölgy képviselője, *Szentiványi Ignác* (meghalt 1885. szeptember 26-án) s a később megválasztott múzeumőr mint igazgatósági jegyző.

Az igazgatóság a múzeumóri teendőkkel ideiglenesen *dr. Szász Istvánt* bizta meg, a ki a múzeum ügyeit Vasady halálától egész november 14-ig vezette. A múzeumóri állás betöltésére a felügyelő-bizottság pályázatot hirdetett s 1881. október 15-én tartott gyűlésén a pályázók közül *Nagy Géza* M. N. múzeumi régiségtári díjnokot választotta meg. Nagy Géza, miután november 11-én Potsa József, háromszékmegyei főispán s Forró Ferencz alispán urak előtt letette az esküt, 1881. november 14-én vette át *dr. Szász Istvántól* a múzeum kulcsait s 8 éven át volt múzeumőr. 1889. szeptember 19-én Budapestre a M. N. Múzeum érem- és régiségtárához neveztetvén ki, az október 30-án Daniel Gábor, udvarhelymegyei főispán úr elnöklete alatt tartott felügyelő-bizottsági gyűlés Császár Bálint, sepsi-szentgyörgyi polgármester urat bizta meg a múzeum átvételével, kinek elnöklete alatt a *Domján István*, *Horváth István*, *Várkonyi Endre* Mikó-tanodai tanár urakkal és *Zayzon Béla* polg. fiúiskolai igazgató úrral kiegészített igazgató-választmány november 1-én tartott gyűlésében Császár B. úr mellé Domján I., Horváth I. és Várkonyi E. urakat küldte ki az átvétel eszközzésére s egyszersmind ezen alkalommal a Mikó-tanoda előljárósága részéről az átvételben való közreműködésre s illetőleg a múzeum ideiglenes kezelése s a kulcs átvételére felkérte *Benke István* kollegiumi rendes tanár úr.

A Székely N. Múzeum egy új korszak küszöbén áll. Adja a gondviselés, hogy a tervbe vett Múzeumi Csarnok a Székely-Mikó-kollegium további támogatásával egy jobb jövőnek legyen a kiindulási pontja s felvirágozzék ez a szép hivatásra várt intézet!

(ng.)